

Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle ehdotuksesta yleissopimukseksi keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (oikeusapusopimus)

Valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:n mukaisesti lähetetään Eduskunnalle muistio Euroopan unionin puheenjohtajiston tekemästä Euroopan unionisopimuksen K.3 artiklaan perustu-

vasta ehdotuksesta yleissopimukseksi, joka koskee keskinäistä oikeusapua rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä.

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 1996

Oikeusministeri *Kari Häkämies*

Lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist

EHDOTUS YLEISSOPIMUKSEKSI KESKINÄISESTÄ OIKEUSAVUSTA RIKOSASIOISSA EUROOPAN UNIONIN JÄSENVALTIOIDEN VÄLILLÄ

1. Yleistä

Euroopan unionin puheenjohtajisto on tehnyt unionisopimuksen K.3 artiklaan perustuen ehdotuksen yleissopimukseksi keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä. Sopimusehdotuksen käsittely on aloitettu oikeus- ja sisäasiain neuvoston alaisessa keskinäinen oikeusapu rikosasioissa-työryhmässä (*Working Party on Mutual Assistance in Criminal Matters*) 26.4.1996.

2. Sopimuksen tausta ja pääasiallinen sisältö

Työryhmä keskinäinen oikeusapu rikosasioissa (*Working Party on Mutual Assistance in Criminal Matters*) perustettiin Espanjan puheenjohtajuuskaudella 12.7.1995. Työryhmässä päätettiin aluksi lähettää jäsenvaltioille kysely, jonka avulla pyrittiin kartoittamaan ne oikeusavun osa-alueet, joiden kehittämistä pidetään tärkeänä (priorisointikohteet).

Saatujen vastausten perusteella puheenjohtajisto teki yhteenvedon tärkeimmistä priorisointikohteista, joiden tutkimisen neuvosto antoi viime vuoden lopulla työryhmän tehtäväksi Italian puheenjohtajuuskaudella. Työryhmälle annettua mandaattia jatkettiin oikeus- ja sisäasiain neuvoston kokouksessa 4.—5.6.1996.

Sopimusehdotus sisältää työryhmälle annettua mandaatissa mainittuja prioriteetteja käsitteleviä säännöksiä. Seuraava selostus perustuu asiakirjassa 6924/96 JUSTPEN 57 olevaan sopimusehdotukseen.

Sopimuksen tarkoituksena on yksinkertaistaa sääntöjä jäsenvaltioiden välisestä oikeusavusta ja täydentää voimassaolevia sopimuksia keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa, erityisesti Eurooppalaista yleissopimusta keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa vuodelta 1959.

Sopimusehdotuksen mukaan jäsenvaltiot sitoutuvat antamaan toisilleen oikeusapua oikeusapupyynnön esittäneen jäsenvaltion toimomaa menettelyä noudattaen, ellei pyydetty menettely ole pyynnön vastaanottaneen jäsenvaltion lainsäädännön peruseräkkeiden vastainen (2 artikla).

Sopimusehdotuksessa on säännös vapautensa menettäneen olevan henkilön väliaikaisesta siirtämisestä toiseen jäsenvaltioon kuultavaksi (3 artikla). Väliaikainen siirtäminen on mahdollista myös vuoden 1959 sopimuksen 11 artiklan nojalla, mutta säännöksen soveltamisessa on eräissä jäsenvaltioissa ilmennyt käytännössä ongelmia, mm. siksi, että se valtio, jossa henkilö on vapautensa menettäneenä, ei voi esittää siirtämistä koskevaa pyyntöä, vaan väliaikainen siirtäminen on mahdollista ainoastaan sen valtion pyynnöstä, johon siirtämistä pyydetään. Toisaalta monilla vuoden 1959 sopimuksen ratifioineilla valtioilla on varauma 11 artiklaan, myös Suomella. Näin ollen on pidetty tarpeellisenä väliaikaista siirtämistä koskevan sääntelyn uudistamista.

Sopimusehdotuksessa lähdetään siitä, että vapautensa menettänyt rikoksesta epäilty henkilö voitaisiin ilman suostumustaan siirtää väliaikaisesti esitutkinnassa kuultavaksi toiseen jäsenvaltioon. Mainittakoon, että henkilön suostumusta ei edellytetä myöskään vuoden 1959 sopimuksen 11 artiklassa, joskin suostumuksen puuttuminen on mainittu väliaikaisen siirtämisen harkinnanvaraisena kieläytymisperusteena.

Sopimusehdotus sisältää lisäksi säännöksen oikeusviranomaisten välisistä suorista yhteydenotoista (4 artikla). Artiklaehdotuksen mukaan oikeusapupyynnöt lähettävät ja niitä vastaanottavat oikeusviranomaiset voivat olla suoraan tai Interpolin välityksellä yhteydessä keskenään. Oikeusapupyynnöt voitaisiin erityisissä tapauksissa toimittaa myös keskusviranomaisten välityksellä. Lisäksi 4 artikla viimeisimmässä muodossaan mahdollistaa

keskusviranomaisten ja paikallisten oikeusviranomaisten väliset yhteydenotot.

Vielä sopimusehdotuksessa on säännös siitä, että asiakirja voidaan lähettää postitse tiedoksi toisessa jäsenvaltiossa olevalle vastaanottajalle. Postitse lähetetyn kutsun noudattaminen on vapaaehtoista, mistä kutsun vastaanottajaa tulisi kutsussa informoida (5 artikla). Säännös vastaa pääpiirteissään Schengenin sopimuksen 52 artiklaa.

Sopimusehdotukseen sisältyy myös säännös, jonka mukaan jäsenvaltion olisi toisen jäsenvaltion pyynnöstä kuulusteltava henkilöä videolinkin välityksellä (6 artikla). Kuulustelu tapahtuisi pyynnön vastaanottaneen jäsenvaltion määräämässä paikassa ja tämän valtion viranomaisten läsnäollessa. Kuulustelun kuitenkin suorittaisivat pyynnön esittäneen jäsenvaltion viranomaiset videolinkin välityksellä. Vastuu videolinkin välityksellä tapahtuvasta kuulustelusta aiheutuvista kustannuksista olisi pyynnön esittäneellä valtiolla, elleivät jäsenvaltiot, joita pyyntö koskee, toisin päättä.

Sopimusehdotuksessa on lisäksi säännös, joka mahdollistaa toisen jäsenvaltion pyynnöstä henkilön kuulustelemisen pyynnön esittäneen jäsenvaltion konsulaatissa pyynnön vastaanottaneen jäsenvaltion alueella (7 artikla). Tällaisen kuulustelupyynnön noudattaminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Kuulustelun suorittaisivat pyynnön esittäneen valtion viranomaiset.

Työryhmän kokouksessa 20.—21.5.1996 keskusteltiin siitä, tulisiko sopimusehdotukseen sisällyttää edellä mainittujen säännösten lisäksi määräyksiä jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä telekuuntelua ja muita moderneja tutkintametoja käytettäessä. Etenkin Saksa on pitänyt näiden kysymysten selvittämistä tärkeänä. Myös poliisiyhteistyötä käsittelevässä työryhmässä on pidetty tarpeellisenä yhteistoiminnan järjestämistä oikeusaputyöryhmän ja poliisiyhteistyötyöryhmän kesken, koska erityisesti telekuuntelun osalta on ilmennyt oikeudellisen sääntelyn tarvetta jäsenvaltioiden välillä. Päätös työryhmän työskentelyn laajentamisesta koskemaan näitä rajanylittävässä poliisiyhteistyös-

sä ilmeneviä oikeudellisia ongelmia tehtäneen Irlannin puheenjohtajuuskaudella.

3. Vaikutus Suomen lainsäädäntöön

Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa on säädetty kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetulla lailla (4/1994). Lain mukaan Suomen viranomaiset antavat vieraan valtion viranomaisille laajamittaisesti oikeusapua yksittäiseen rikosasiaan liittyvän oikeusapupyynnön johdosta ilman, että vastavuoroisuus olisi välttämättä oikeusavun antamisen edellytyksenä. Laki on joustava ja se mahdollistaa oikeusavun antamisen myös oikeusapupyynnön esittäneen valtion menettelysääntöjä noudattaen.

Nykyinen lainsäädäntömme ei mahdollista vapautensa menettäneenä olevan henkilön väliaikaista siirtämistä toiseen valtioon kuul-tavaksi. Ilman suostumusta tapahtuvan siirtämisen mahdollistava lainsäädäntö olisi säädettävä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä, koska hallitusmuodon 7 §:n mukaan Suomen kansalaista ei saa vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Väliaikaista siirtämistä koskevan artiklaehdotuksen sisältö on kuitenkin vielä hyvin keskeneräinen. Myös muiden sopimusehdotuksen säännösten sisältö tulee todennäköisesti vielä merkittävästi muuttumaan. Näin ollen se, missä laajuudessa sopimus tulee edellyttämään sisäisen lainsäädäntömme muuttamista, selviää lopullisesti vasta valmistelun edettyä pidemmälle.

4. Valtioneuvoston kanta

Kansainvälisen oikeusapumenettelyn yksinkertaistaminen on Suomen edun mukaista. Suomen tavoitteena on pyrkiä sellaisten kansainvälisten järjestelyjen aikaansaamiseen, jotka mahdollistavat sen, että Suomen viranomaiset voivat saada muiden valtioiden viranomaisilta yhtä laajalti oikeusapua kuin ne sisäisen lainsäädäntömme perusteella antavat muiden valtioiden viranomaisille. Valmisteltavana oleva sopimushanke edistää tämän päämäärän toteutumista Euroopan unionissa.

